

DONALD TRUMP

A munka megkezdődött

Bruce Anderson

Az elkeseredés megvilágosodáshoz vezethet. Egy ugyancsak elkeseredett amerikai barátomnak köszönhetően egy csapásra sikerült megértenem a Donald Trump-jelenséget és annak kontextusát. *„Ha Thomas Jefferson előre látta volna Donald Trumpot – vélekedett barátom –, bizonyára felszólította volna forradalmár bajtársait, hogy azonnal szüntessék be a harcot, és egyezzenek ki III. Györggyel”.* És itt még nem volt vége borúlátásának: *„A baj az, hogy Jefferson ide vagy oda, a felvilágosodás nem tudott igazán mély gyökeret verni az Egyesült Államokban.”* Így látja tehát az értelmiségi egy kék – demokrata többségű – államból, aki sosem vallaná be magának, véleményalkotását mennyire befolyásolja Hollywood – a középső államok egyszerű népét, akik Trumpot megválasztották: a magasból alátekintve.

Ezzel együtt – és Trumptól most eltekintve – barátomnak persze igaz volt, maga sem tudja, mennyire. Igen, itt valóban a felvilágosodás hosszú távú kudarcáról beszélhetünk, és részben ez a kudarc okolható a nyugati politika harminc éven át tartó válságáért, amely napjainkban romlással fenyeget. Márpedig ha a nyugati világ végérvényesen lemond a hatalom akarásáról és elveszíti a hatalom gyakorlásának képességét, akkor az egész földgolyón eluralkodhat az anarchia és a pusztítás.

Az elmúlt években a feje tetejére állt a világ. Már nem működnek a régi vélekedések és meggyőződések. Ebből következik, hogy a nyugati geopolitikai önbizalomnak többé nincs alapja. A kilencvenes évek elején azt várták tőlünk, hogy üdvözljük az új világrendet és a történelem végét. Milyen üresnek hangzanak ma ezek a szólamok! Ha még emlékszik is rájuk valaki, azt csakis keserű iróniával teheti. Felejtsük el az optimista jelmondatokat: korunk a megismerhetetlen ismeretlenség korszaka.

Minderről persze egyáltalán nem Donald Trump tehet. Az elnök nem forrása a problémáknak, mindössze csak dramatizálja azokat. Nem volt köze a nyugati világ közel-keleti politikájának kudarcaihoz. Nem ő idézte elő az amerikai munkahelyekre és életszínvonalra leselkedő veszélyeket, az automatizálást, a robotizációt, a globalizációt. Nem ő felelős a szegény országok összezsúfolt népessége részéről

ránk nehezedő bevándorlási nyomásért. Nem okolhatjuk őt a közös európai fizetőeszköz csődjéért, de azért sem, hogy a nyugat a hidegháború lezárultával nem képes valamiféle *modus vivendi* kialakítani Oroszországgal. Azok, akik Trump úrnál bölcsebbnek képzelik magukat – és ezt tudományos fokozataikkal igazolni is tudják, ha gyakorlati eredményeket nem tudnak is feltétlenül felmutatni –, jobban tennék, ha inkább önvizsgálatot tartanának saját motivációjukat illetően. Hogy Trump elnökségét esztétikai alapon kifogásolják, az teljesen érthető: joggal kérdezhetik William Butler Yeats szavaival, „[...] *hogy – ideje jövén – miféle vad / cammog majd Betlehembe, megszületni.*”¹ Ugyanakkor az is lehet, hogy éppen azért olyan mérgesek rá, mert szembesíti őket saját kudarcukkal.

Ezért a kudarcért nem mindig lehet valakit kárhozthatni. Elképzelhető, hogy a nyugatot fenyegető kihívások között akad olyan, amelyért senki, még Donald Trump sem tudja felvenni a kesztyűt. Mindenesetre Trump legalább erőnek erejével napirenden tartja ezeket a kihívásokat. A bölcsebbje rendszerint nem szereti megoldhatatlan kérdéseken törni a fejét, mint ahogy az Eloik is igyekeztek nem tudomást venni a Morlockokról. Lehet, hogy Trump úr maga is egy Morlockot juttat egyesek eszébe, ám annyi tagadhatatlan, hogy mestere a gondolatébresztésnek, de a tette hívásnak is. Sőt, még az is lehetséges, hogy legalább három problémakörben képes lesz megváltani a nyugati világot a felvilágosodás egy-egy kisebb kudarcától.

Borúlátó barátom ténynek tekintette, hogy a felvilágosodást Európa diadalra vitte, még ha saját honfitársai nem találtattak is méltónak az ige befogadására. Ez sajnos nem igaz. A hozzá fűzött szép reményeket tekintve a felvilágosodás megbukott. Ez a bukás pedig az emberi történelem letragikusabb korszakához köthető, és akár az emberiség pusztulásához is vezethet. Annyira máshogy kellett volna mindennek történnie. Az ember élete hosszú évezredek óta, a nagyszerű kulturális vívmányok ellenére javarészt sanyarúságban telik. A technológiai fejlettség valamelyest magasabb fokán bár, de ugyanúgy csak a táplálékért, a melegért és a szexért való állati küzdelemről szól az egész. Megszámlálhatatlan emberi élet nem volt más, mint egy hatalmas jalkiáltás.

Aztán minden megváltozott. Egy paradoxonnal kezdődött. A Reformáció és a vallásháborúk nagymértékben kitágították az egyéni szabadság határait, ám a mozgalmak fő mozgóitainak többsége aligha erre a végkimenetelre számított. Idáig vezethető vissza a felvilágosodás és az elsőként a szabad Angliában kirobbant ipari forradalom alapvetése. Válságok, háborúk akkoriban is voltak, mindig vannak. „*Hanem nyomorúságra születik az ember, a mint felfelé szállnak a parázs szikrái.*” A tizenki-

lencedik század végére mégis úgy tűnt, mintha az emberiségnek sikerült volna határozottan és végérvényesen szakítania az ínség és elnyomás hosszú, sötét korszakával. Úgy látszott, hogy az ember megtanult végre fejlett társadalomban élni. Mindennek alapja a jogállamiság volt. Mikor ez megvalósult, következhetett a parlamentáris kormányzás és demokrácia a maga különböző válfajaiban. Ezzel létrejött az alkotmányos rend, amely a bővülő gazdasági és kereskedelmi tevékenységnek köszönhető stabilitás, szabadság és növekvő jólét zálogát jelentette. A haladásban nem nagyon lehetett kételkedni. A whigek történelemszemlélete minden jel szerint diadalmaskodott, és egyetlen bölcs belátással bíró tory sem irigyelhette el ezt a sikert. Nem volt olyan józan gondolkodású ember, aki inkább Joseph de Maistre-re, semmint Macaulayra bízta volna szívesebben a kormányzást.

„Vegyétek magatokra a fehér ember terhét!” – szólította fel az amerikaiakat Kipling. Azt meg kell hagyni, hogy ezek csúnya foltok a birodalmi küldetés mundérján, jelesül a délnyugat-afrikai német, illetve a kongói belga jelenlét okán. Ennek ellenére egyáltalán nem volt alaptalan a remény, hogy a gyarmatosítás emberesebb válfaja képes lehet a nyugati civilizáció áldásait az egész világra kiterjeszteni.

Aztán minden félresiklott. Európa hadat üzent önmagának. Harminc évre – 1914-től 1945-ig – a kontinens elsötétedett, a legsötétebb középkornál is mélyebbre süllyedt. A világ megannyi nagyvárosában újra feltörték a jajkiáltások, ezúttal többmilliónyi torokból. Az európai civilizáció kis híján belefulladt saját vérébe. Az összetört kontinens végül kikecmergett a szakadékból. Adorno mindenesetre úgy látta, hogy Auschwitz után nem lehet többé verset írni. Mi több, már-már olybá tűnt, hogy semmi sem lehetséges többé Auschwitz után. Az orwelli 1984 mint az európai történelem következő szakasza karnyújtásnyira került, mint ahogy a nukleáris sivatag látomása is. Hogy mindettől megmenekültünk, az nem a felvilágosodásnak köszönhető, éppen ellenkezőleg. Európa az atomháborús fenyegetés miatt maradhatott életben, erről gondoskodtak a szemben álló felek. Rájöttünk, hogy ha továbbra is ragaszkodunk ahhoz, hogy eltöröljük magunkat a bolygó felszínéről, ez a harmadik próbálkozás lesz az utolsó. Ezt a leckét azonban nem Locke vagy Montesquieu véste eszünkbe. A rettegésből okultunk.

Ezen túlmenően Európa mindent az amerikaiak nagyvonalúságának köszönhetett, akik a kölcsönös nukleáris elrettentést is képesek voltak vállalni. Trump úr most éppen Európa hálátlansága ellen ágál. Ebben tökéletesen igaza is van, különösen Franciaország viszonylatában. Csupán az a meglepő, hogy milyen hosszan kivárt Amerika a szemrehányás megfogalmazásával.

Ezzel együtt a felvilágosodás mégis szerepet játszott a háború utáni Európában, minthogy egy tragikus félreértés táptalajává vált. A romok, a menekültek, a haláltáborokból kitámasztott élő csontvázak látványa fölött töprengő legnagyobb európai lángelmék némelyike egy teljesen érthető, sőt látszólag magától értetődő következtetésre jutott. A nacionalizmus a maga idejében a felvilágosodás szolgálóleányaként, a haladás hajtómotorjaként bukkant fel, az *Örömdát* zengő fiatal idealistákkal. Ez a magasztos korszak letűnt. A nacionalisták egyre gyakrabban bakancsban kezdtek parádézni. Az átszellemült fiatal kóristák megnyiratkoztak, a *Giovinezza*t és a *Horst Wessel Liedet* harsogó sorkatonák lettek belőlük. 1945-ben már nem volt nehéz amellett érvelni, hogy a nacionalizmus nemhogy előmozdította volna a felvilágosodás ügyét, de egyenesen annak kerékkötőjévé vált. A túlélés érdekében ezért szükségesnek tűnt, hogy Európa – a nemzetállam eszméjét és korát meghaladva – az egyesülés irányába mozduljon el.

Ez elhibázott következtetés volt, amennyiben nem számolt az emberi alaptermészet két, látszólag egymásnak ellentmondó vonásával. Az egyik az, hogy egy ország meg tud változni, illetve az emberi lény képes tanulni saját történelméből. Magukat a spanyolokat kivéve 1648-ban szinte mindenki egyetértett volna abban, hogy nem könnyű dolog egy kontinensen osztozni Spanyolországgal. 1815-re Franciaország vette át a stafétabotot. A huszadik század fordulóján pedig már sokan úgy látták, hogy a britek túlságosan önhittek ahhoz, hogy békében megférjenek bárki mással. Szégyenletes dél-afrikai kiruccanásaikat nem kevés káröröm kísérte. 1918-ban (majd 1945-ben is) a németeket kiáltottuk ki gonosztevőnek, bár ezt a minősítést később összezavarta a hidegháború, mikor is az oroszok versenybe szálltak a címért. A dolgok azonban mindig változnak. Bizonytalanságok garmadájjával szorongatott napjainkban egy dologban mégis biztosak lehetünk: bármi legyen is, a németek és a franciák soha többé nem fognak hadat üzeni egymásnak Elzász-Lotaringia ürügyén. 1945 után az európai kontinensnek be kellett érnie a nacionalizmus egy szomorkásabb, ám megfontoltabb változatával.

És ezzel eljutottunk az emberi természet másik jellegzetességéhez. A nemiségen, pénzen és valláson túl van egy dolog, amely rendkívül erősen tud hatni a jó vagy a rossz irányába, ez pedig nem más, mint a nacionalizmus. A szilárd nemzetállamot jellemző hazafiasság prizmáján át nézve a nacionalizmus nem feltétlenül fenyegető természetű, sőt segíthet az adott országnak abban, hogy jogot formáljon a legitimitációra, szövetségeket kovácsoljon, illetve hatékonyabbá tegye a kormányzást. A *mens sana in corpore sano* jelmondat politikai vonatkozásban is értelmezhető, mint egy egészséges nemzet egészséges

nacionalizmusa. A szőnyeg alá söpört, ellehetetlenített nacionalizmus viszont nagy bajok forrása lehet.

Az EU alapítói – abbeli eltökélt szándékukban, hogy irányt mutassanak a nacionalizmuson túl – óhatatlanul bajba kerültek, mivel nem vettek tudomást a demokratikus elfogadottság szükségességéről. A mindenkor EU-irányítás mindig is gyanakvással tekintett a demokráciára. Hitler szabad választások útján került hatalomra. Újkori fejleményként a Brexit és Donald Trump megválasztása sem igazán öregbítette a szavazófülkék ázsióját az ortodox EU-döntnökök körében. Ők leginkább lázongó gyermekként tekintettek a szavazóikra, akik lázas beteg létükre nem hajlandók bevenni az orvosságot. És mi lett a következő lépés? Az, hogy a gyerek figyelmét elterelve lenyomjuk a torkán a gyógyszert, ráerősítünk egy kis édességgel, majd kioktatjuk a köhögő, köpködő nebulót, hogy „Na ugye, emiatt kellett ekkora hűhót csapni?”

Van azonban határa annak, hogy Európa népeit mennyire lehet beteg gyerekként kezelni, és e tekintetben az EU bizony zsákutcába került. A közös valuta időállóbbnak bizonyult, mint amit mi, kritikusok megjósoltunk. Ezen sorok írója például számos szendvicsplakátot nyűtt el magán, fennhangon jövendőlvén az euró bukását. Persze egy valutaunió sem lehet életképes akármeddig, ha nincs mögötte egy stabil költségvetési unió. Ehhez viszont politikai unió is szükségeltetik. Még a legeszementebb föderalisták is bizonyára belátják, hogy ez nem lehetséges széles körű társadalmi elfogadottság nélkül.

Ezért aztán egy helyben topognak. Megpróbálták az építészet és a tömegvonzás törvényszerűségeit meghazudtolva azelőtt rakni fel a házra a tetőt, hogy a falakat felhúzták volna. Megpróbálták Marxot megcáfolni azzal, hogy politikai eszközökkel határozzák meg a gazdaságot. Sikertelen is nekik – mármint egy olyan problémát előállítani, melynek megoldása nem kizárt, hogy meghaladja az emberi lény értelmi képességeit. A közös fizetőeszköz ügyében minden jel arra mutat, hogy sem előrelépés, sem visszakozás nem lehetséges, de az sem, hogy minden maradjon úgy, ahogy van.

Az értelmiség *déformation professionnelle*-ben szenved. Aki naivan abba a hitbe ringatja magát, hogy ezek az emberek kétkedő temperamentummal rendelkeznek, az csak vizsgálja meg a bizonyítékokat. A legtöbb értelmiségi az évezredek során az egyházaknak dolgozott. Aztán mikor az egyházi berkekben való előrehaladás lehetősége már nem volt annyira vonzó, sokuk felcsapott szocialista politikusnak. Mindkét helyzetben valami hitet kerestek; mindkét esetben hajlamosak voltak a csordaszellemre. Ezen felül meg voltak győződve saját feddhetetlenségükről. Ebből két dolog következett. Először is jellemzően azzal in-

tették le ellenfeleiket, hogy azok vagy túl buták az igazság felismeréséhez, vagy túl erkölcstelének ahhoz, hogy elfogadják azt. Másodsorban a csordaszellemből és az intellektuális önbizalomból erőt merítve készek voltak felülbírálni minden bizonyítékot, amely ellentmondani látszott saját érvelésüknek. Abbeli meggyőződésükben, hogy ők egy jobb világ építőmesterei, sokszor nem haboznak feláldozni a jelent a jövő oltárán. Így vezet az idealizmus kegyetlenséghez. A szeretet igéjét hirdető Egyházban megtestesült kereszténységhez számtalan kegyetlenség fűződik. A marxizmus sok hívének vonzó személyes tulajdonságai ellenére az eszmének a gyakorlatba való átültetésére tett kísérletek rendre kegyetlenségbe torkolltak. Az apartheid értelmiségi találmány volt, mint ahogy a közös valuta is az.

Ez a közös valuta romokon született meg, és életek millióit dönti romba. A fiatalok munkanélkülisége és a krónikusan lassú gazdasági növekedés nemcsak szenvedést okoz mindenfelé, nemcsak életheletőségeket vesz el. Alapjában fenyegeti azon országok társadalmi és politikai stabilitását, ahol e kettőt nem lehet magától értetődőnek tekinteni. Ám az euro-nomenklatura tagjai minderről nem vesznek tudomást. Mivel maguk biztonságos távolságból szemlélik az utcákon és a piacokon eluralkodó szenvedést, minden Európával kapcsolatos nehézségre az a válaszuk, hogy több Európa kell.

Itt lehetne hasznát venni Donald Trumpnak. A beteg Európa már régen megérett a „császár új ruhája” nevű gyógykezelésre. A szitán átlátó, szókimondó gyerek szerepét vállalni itt már nem elég, hiszen akkor csak haragáradatba fojtának bennünket. Donald Trumpba viszont nem lehet egykönnyen belefojtani a szót. Ő nem fog udvariaskodva, zavartan mentegetőzni. A Fehér Ház nyers modorú új lakójától csak lehurrogást, megvető gúnyt, esetleg vagdalkozást várhatunk. Ha pedig trágyadomb is akad a közelében, egy-két lapátnyit biztos abból is a meztelen császárok fejéhez vág. Üdvös terapia lenne! Donald Trump segíthet észhez téríteni Európát. 1945 után az amerikaiak mentették meg Nyugat-Európát, és ezzel megteremtették Kelet-Európa későbbi megmentésének feltételeit is. De ezeknek a szerencsétlen európaiaknak valahogy mindig sikerül újabb és újabb kalamajkába keveredniük. Itt az ideje, hogy egy új Kipling képében valaki újraélessze a teherviselés igényét. A brüsszeli és strasbourggi, túlságosan kifinomult eurokraták elborzadva tekintenek az új elnökre, de Kiplingről sem lennének valami nagy véleménnyel. Mentalitásukat egy szóval lehet csak leírni: dekadens. Egy vagány, nehézfiús amerikai elnök értékes korrekciós erőt jelenthet.

Sőt, a Nyugat és Oroszország közötti viszonyban is segíthet. A gazdasági erőfölénynek, a marxizmus krónikus gyengeségének, Ronald

Reagannek, Margaret Thatchernek, illetve Mihail Gorbacsov önkéntelen közreműködésének köszönhetően a nyugat megnyerte a hidegháborút, és ezzel a világtörténelem talán legnagyobb, mindenesetre bizonyosan a legjótékonyabb hatású győzelmét könyvelhette el. Azon túl, hogy emberek százmillióinak hozott jobb életkörülményeket, ez a győzelem egy nagy lehetőséget, illetve ezzel szoros összefüggésben egy nagy kihívást is eredményezett. A nyugati világ előtt megnyílt a lehetőség, hogy – George Bush ígéretét valóra váltva – egy új világrendet teremtsen, de legalábbis egy olyan közös biztonsági rendszert, amely egész Európát (Oroszországot is beleértve) felölelte volna. A NATO annak idején azzal a céllal jött létre, hogy az amerikaiakat meg a németeket kordában, az oroszokat pedig távol kell tartani. A hidegháború lezárulásával a NATO jószerivel bevégezte küldetését. Ebből persze még nem következik, hogy meg is kell szüntetni. Itt párhuzamot vonhatunk azzal a szabadszellemtű iskolaigazgatóval, aki egy nemzedékkel ezelőtt ellenezte a diákok testi fenytését, és minden lehetséges módon került annak alkalmazását, formálisan azonban már nem volt hajlandó betiltani. Így aztán mindig kéznél tartott egy nádpálcát a szertár egyik szekrényében, remélvén, hogy hagyhatja porosodni.

Ha a Nyugat összeállt volna Oroszországgal egy új biztonsági megállapodás keretében, elképzelhető, hogy a NATO feloldódott volna a kialakuló új katonai együttműködés szárnyai alatt. A kilencvenes évek eleje volt az a pillanat, mikor a Nyugat leselejtezhetette volna ósdi koncepcióit, miközben megtartja fegyverkezési rendszereit. Végül is akkor már nem volt stratégiai viszályunk Oroszországgal. Közös érdekként merült fel a muszlim szélsőségesség kezelése is. Minthogy azonban nem voltunk képesek megfelelni az új biztonsági rend jelentette kihívásnak, vészesen közel sodródtunk ahhoz, hogy eltékozzunk az oroszokkal való megegyezés lehetőségét. Erre azért kerülhetett sor, mert a nyugati világban nagyon sokan még mindig hidegháborús szemellenzöt viselnek, ám ezt a szemléletet már nemigen hajlandók egy hidegháborús szintű védelmi készenléttel is párosítani. Ennek folyománya pedig a keményvonalas gondolkodás – mintegy a kisbetűvel írt felvilágosodás – majdnem mindenre kiterjedő kudarca volt. Úgy is mondhatnánk, hogy a magasröptű közgondolkodására oly büszke kontinens becsapta magát.

Vajon elvárható-e Trump úrtól, hogy helyére tegye dolgainkat? Ha már a paradoxonoknál tartunk, a nyugati világban legalább százezer ember él, aki nála jobban ért a geopolitikához. Elképzelhetetlen, hogy Trump sikert arathat ott, ahol ők kudarcot vallottak. És mégis. Harry Truman, a nyugat nagy megmentője óta Donald Trump a legalkalmatlanabb

elnök, legalábbis külügyi tekintetben. Miközben főhajtással adózunk Henry Kissinger előtt (akinél intelligensebb geopolitikai gondolkodót nem hordott még hátán a föld), érvelhetünk amellett is, hogy az 1945 utáni időszak második legnagyobb diplomatája nem Reagan vagy Thatcher volt, hanem Ernest Bevin. Ő semmit sem könyvekből tanult, mindent az ösztöneinek és hazafiságának köszönhetett.

Trumanra és Bevinre hárult a feladat, hogy a konfliktushelyzet korában tartása érdekében a legrosszabbra is felkészítsék a Nyugatot. Hál' istennek sikerült megoldaniuk ezt a feladatot. A mi generációnknak ennél kisebb kihívással kell szembenéznie. Nekünk mindössze egy *modus vivendi* kell kitalálnunk, jóllehet ehhez is szükségeltetik tisztánlátás és állhatatosság. Lehet, hogy a végletekig életszerűtlen Donald Trumpot egy Truman vagy egy Bevin szerepében elképzelni, de hát nem életszerű időket élünk.

Mintegy huszonöt évvel ezelőtt a Nyugat elutasította annak lehetőségét, hogy a békés egymás mellett élés hidegháborús tanára építve, baráti szándékkal közeledjék Moszkvához. Azóta sok minden megromlott Oroszországban. A polgári társadalomtól kezdve a demokratikus politikai kultúrán át a jogállamiságig a legtöbb új vívmány területén a visszarendeződés lett az úr. A haladás irányába tett bátortalan lépéseket fejvesztett visszavonulás váltotta fel. Ez persze még nem ok arra, hogy százalmas kétségbeesésbe süppedjünk. Egy Nyugattal kötött megállapodás segíthetne Oroszországnak a gazdasági növekedés beindításában, általában az oroszoknak pedig abban, hogy visszanyerjék politikai önbizalmukat. Egy erős, magabiztos Oroszországtól sokkal kevésbé kell tartanunk, mint egy megkeseredett, sértődékeny szuperhatalomtól. Márpedig Oroszország szuperhatalmi státusához nukleáris felfegyverzettsége okán továbbra sem férhet kétség, minden gazdasági nehézségtől függetlenül. Nem kell tehát stratégiai nézeteltéréseket táplálnunk Oroszországgal szemben. Annál inkább óvakodnunk kell egy olyan Oroszországtól, amely atomfegyvereire támaszkodva próbálná visszanyerni önbecsülését. Úgy tűnik, e téren Trump elnöknek a helyén vannak az ösztönei. Reméljük, hogy segítségünkre is siet.

Van még egy hatalmas ország, mellyel korántsem szükségszerű, hogy feloldhatatlan ellentétben álljunk, ez pedig Kína. Persze ott van Tajvan kérdése, de erről is kiderült, hogy nem kezelhetetlen. Itt már azonban nem tűnnek annyira megbízhatónak Trump megérzései. Tagadhatatlan, hogy számos morális érvet lehet felsorakoztatni Tajvan elismerése mellett, ám sokkal erősebbek azok a szempontok, melyek az erkölcsiség határainak elismerése, illetve annak reálpolitikai keretek közé szorítása mellett szólnak. A szuperhatalmak általában szeretnek befolyási

övezetekre szert tenni, és Kína éppen ezt teszi most a Dél-kínai-tenger térségében. Amíg a szabad hajózást nem fenyegeti veszély, nincs ok riadalomra emiatt. Sőt, részben *quid quo pro* alapon, részben a valódi stratégiai veszély elhárítása érdekében jól tesszük, ha segítünk Kínának kihúzni Észak-Korea méregfogát.

Ezzel együtt a kínai–amerikai kapcsolatok legfontosabb tényezőjét továbbra is a kereskedelem és a foglalkoztatás jelenti: „*a gazdaság az, ami számít, te buta*”, ahogy Clinton mondta annak idején. A 21. században rendkívüli méreteket öltött a gazdasági szimbiózis. A Kínában előállított olcsó áruknak köszönhetően emelkedett az amerikai életszínvonal, és féken lehetett tartani az inflációt. A nyereségből Peking amerikai államkötvényeket vásárolt, és ezzel hozzájárult az amerikai deficit finanszírozásához. Ez idáig rendben is lett volna, ha történetesen nem amerikai ipari munkás volt az, akinek munkahelyét kivitték külföldre. Trumpot éppen ilyen emberek segítették választási győzelemhez, és ezt nem fogja nekik elfelejteni. Nem kínálkozik könnyű megoldás. Napjainkban a kínai munkaerőpiacra is nyomás nehezedik az alacsonyabb bérekért dolgoztató gazdaságok részéről. Az egész helyzet kezeléséhez tárgyalóképesség, diplomácia és kompromisszumkészség kell majd. Első hivatalban töltött hónapja alapján ezek egyike sem erőssége az új elnöknek. Vele ellentétben azonban Tillerson külügyminisztertől és Mattis védelmi minisztertől nem áll távol a finomság. Ők talán rá tudják venni Trump elnököt, hogy gondolja át az EU-val szembeni harcias hozzáállását.

Harciasságát használhatná inkább a gramscianusokkal szemben. Antonio Gramsci a marxizmus legnagyobb óriása volt a hitalapító után. Ráébredt, hogy a proletárforradalom önmagában nem elég, illetve más utakon is lehetne előrébb jutni. Azt hirdette, hogy végig kell masírozni az összes létező intézményen, legyen az oktatási, kulturális, újságírói, bürokratikus vagy egyházi. Ez a vállalkozás rémisztő sikerrel ment végbe korunkban, nem utolsósorban a konzervatívok berkeiben uralkodó naivitásnak köszönhetően, akik azt gondolták, gyakorlatiasságról tesznek tanúbizonyosságot, mikor így érveltek: „Hagyjuk a kultúrát a balosokra; ugyan mi baj lehetne ebből?” Ez veszélyes badarság. Mindenki fel tudja fogni, mennyire fontos a „puha” befolyásgyakorlás a nemzetközi kapcsolatokban. A baloldal nemcsak a nyugati kultúra aláaknázását akarja elérni menetelésével, de arra is bármikor képes lesz felhasználni hatalmát, hogy delegitimálja a vállalkozás szabadságát, és helyette az egalitáriánus eszme érvényesülését mozdítsa elő. Ha a kulturális háborút elveszítjük, már is a nyakunkon a gazdasági háború.

Az is lehet persze, hogy a gramscianusok túllőnek a célon azzal, hogy mindent támadnak, ami normálisnak tekinthető. A tolerancia Felvilá-

gosodás kori erény és alapvető nyugati érték. Természetesen a nemi kisebbségeknek semmi okuk sincs üldöztetéstől tartani – *chacun a son trou* [mindenki a maga hóbertja szerint]. Ugyanakkor tény, hogy a kiéleződő kultúrháborúk nyomán sok amerikai kényelmetlenül érzi magát a bőrében, mintha már most a türelmetlenség áldozatául estek volna. Donald Trump hálás lehet a liberális hittérítőknél, meg a transzneműek illemhelyhasználatára körüli agitációt kirobbantató propagandistáknak. Szinte teljesen bizonyos, hogy Wisconsin, Michigan és Pennsylvania államokban miattuk tudott többséget szerezni, és aztán a Fehér Házba is beköltözni. A normalitás és a józan ész újbóli megerősítése pedig segíthet neki abban, hogy egy darabig ne is kelljen kiköltöznie onnan, de ettől függetlenül is egyértelmű jótétemény lenne.

Finoman szólván Trump úr egy folyamatban lévő projekt. Egyelőre nem lehet azzal vádolni, hogy nem tartaná be választási ígéreteit. Csak reménykedhetünk abban, hogy (az EU-t most félretéve) előbb-utóbb megérti a „*suaviter in modo, fortiter in re*” mondásban rejlő bölcsességet is. Majd elválnak. Az én kétségbeesett barátom a felvilágosodás sarja, és a hozzá hasonlóknak nyilván továbbra is megvetik majd Trumpot. De mint bátorkodtam megjegyezni, Thomas Jeffersonban nem fognak megbízható szövetségesre találni. Egyszer – a Fehér Házban a vacsoraasztalt körülülő kulturális szellemi nagyságok magasztos hadán legeltetve a szemét – John F. Kennedy azt találta mondani, hogy az épületben talán még nem járt ilyen illusztris társaság azóta, hogy esténként Jefferson elnök egymagában költötte el itt a vacsoráit. Ám emlékezzünk arra is, miből fedezte Jefferson könyvtára, kastélya és borospincéje költségeit. A rabszolgák munkájából szerzett jövedelméből. Sok fekete dolgozott napestig a földjein, hogy Jefferson élvezhesse a felvilágosodás gyümölcseit. Az emberi élet bonyolult, önellentmondásokkal terhes, bizonytalan kimenetelű vállalkozás. Még az is lehet, hogy a végén mi is bő termést szüretelhetünk Donald Trump jóvoltából.

(Lengyel Balikó Péter fordítása)

JEGYZET

¹ W. Butler Yeats: *A második eljövétel* (Ferencz Győző fordítása).